O`QUVCHILARNING KASBGA BO`LGAN QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLARNI QO‘LLASH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti
1-bosqich magistri
Jumaboyeva Maftuna O‘tkirovna
maftuna@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada o‘quvchilarning kasbiy qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarning nazariy asoslari, turlari, qo‘llash usullari va samaradorligi, proforyentatsion o‘yinlar, treninglar, keys-texnologiyalar, brajnstorming va kvestlar interfaol metodlar tahlili, qo‘llash tamoyillari va ta’lim tizimida tadbiq etish tavsiyalari yoritilgan. Interfaol metodlar o‘quvchilarning kasbiy motivatsiyasini oshirib, shaxsiy rivojlanishga xizmat qilishi ko‘rsatilgan.

Kalit so`zlar: kasbiy qiziqish, interfaol metodlar, proforyentatsion o‘yinlar, treninglar, keys-texnologiyalar, brajnstorming,kvestlar, tamoyillar, kasbiy motivatsiya

Аннотация: В данной научной статье рассматриваются теоретические основы, виды, методы применения и эффективность интерактивных методов в формировании профессиональных интересов студентов, профориентационных игр, тренингов, кейс-технологий, мозгового штурма и квестов, анализ интерактивных методов, принципы их применения и рекомендации по их внедрению в систему образования. Показано, что интерактивные методы повышают профессиональную мотивацию студентов и способствуют их личностному развитию.

Ключевые слова: профессиональный интерес, интерактивные методы, профориентационные игры, тренинги, кейс-технологии, мозговой штурм, квесты, принципы, профессиональная мотивация

Abstract: This scientific article covers the theoretical foundations, types, methods of application and effectiveness of interactive methods in the formation of students' professional interests, career guidance games, trainings, case technologies, brainstorming and quests, analysis of interactive methods, principles of application and recommendations for their implementation in the education system. It is shown that interactive methods increase students' professional motivation and serve personal development.

Keywords: professional interest, interactive methods, career guidance games, trainings, case technologies, brainstorming, quests, principles, professional motivation

KIRISH Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning kasbiy yo‘nalishini shakllantirish muhim vazifalardan biridir. O‘zbekiston Respublikasida “Kasbiy yo‘naltirish” va “Kasb tanlash” darslari orqali maktab o‘quvchilariga kasb dunyosi bilan tanishtirish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini hisobga olgan holda kelajak kasbini tanlashga yordam berish ko‘zda tutilgan.

Biroq, an’anaviy ma’ruza usullari o‘quvchilarning faolligini yetarli darajada ta’minlamaydi. Interfaol metodlar esa o‘quv jarayonini dialog, hamkorlik va amaliyotga asoslangan holda tashkil etib, kasbiy qiziqishni samarali shakllantiradi.

Interfaol metodlar o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasidagi hamda o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro muloqotni kuchaytirib, kasbiy o‘z-o‘zini aniqlash, mustaqil qaror qabul qilish va jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Interfaol (“inter” – o‘zaro, “act” – harakat qilish) metodlar o‘quvchilarni faol ishtirokchiga aylantirib, ularning kasbiy o‘z-o‘zini baholash, muammolarni hal qilish va jamoaviy ish tajribasini oshiradi. Ushbu yondashuv shaxsiy yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillariga mos keladi va o‘quvchilarda mustaqillik, mas’uliyat, tanqidiy fikrlash kabi sifatlarni rivojlantiradi. Maqolada interfaol metodlarning nazariy asoslari, turlari, kasbiy qiziqish shakllantirishdagi qo‘llanilishi va samaradorligi batafsil yoritiladi.

Interfaol metodlar faol metodlardan farqli o‘laroq, nafaqat o‘quvchi-o‘qituvchi, balki o‘quvchilar o‘rtasidagi keng ko‘lamli o‘zaro muloqotga asoslanadi. Ular o‘quvchilarni real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish, birgalikda muammo hal qilish va rol o‘ynash orqali kasbiy tajribani “yashash”ga undaydi. O‘qituvchi markaziy rolni yo‘qotib, faqat jarayonni tashkil etuvchi va maslahatchi sifatida ishlaydi.

METODOLOGIYA

Interfaol metodlarni qo`llashda quyidagi asosiy tamoyillarga amal qilinadi:

- Dars – ma’ruza emas, umumiy ish;
- Barcha ishtirokchilar teng;
- Har birining o‘z fikri bor;
- Shaxsiy tanqid yo‘q (faqat g‘oyalar tanqid qilinadi);
- Aytilganlar – harakatga yo‘riqnoma emas, fikrlash uchun ma’lumot.

Ta`lim jarayonida interfaol metodlar “Zakovatli zukko”, “Qarama-qarshi munosabat”, “Taqdimot”, “Pinbord”, “Blits-so‘rov”, modellashtirish va jadval tuzish kabi shakllarda qo‘llaniladi. Ular o‘quvchilarning tez fikrlash, tahlil va sintez qilish qobiliyatini oshiradi.

Kasbiy qiziqishni shakllantirishda quyidagi interfaol usullar samarali:

1.Proforyentatsion o‘yinlar

O‘yinlar kasbiy faoliyatni modellashtirib, o‘quvchilarni “kasb ichida” yashashga undaydi. Turlari:

- “Zaigryvaniya” (tanishuv o‘yinlari): “Kasb zanjiri”, “Kasbni taxmin qil”, “Mehnat predmeti” viktorinasi.
- Kasbiy faoliyatni modellashtirish: “Stajyorlar – musofirlar”, “Kasblarni himoya qilish”.
- Shaxsiy kasbiy reja qurish: “Kasbiy maslahat”, “Qabul komissiyasi”, “Yulduzli soat”.
- Hayotiy o‘yinlar: “O‘z-o‘zini boshqarish kuni”.

Misol: “Yoki – yoki” stol o‘yini orqali o‘quvchilar kasbiy yo‘llarni tanlab, oqibatlarini ko‘radi.

2.Proforyentatsion treninglar

“Mening kasbim – mening kelajagim” treningida “Eng-eng”, “Kasb kunining bir kuni” (faqat otlar bilan hikoya), “Mogu, xochu, nado” (qobiliyat-kasb mosligi) mashqlari qo‘llaniladi. Bu o‘quvchilarda o‘z-o‘zini tanish va kasbiy reja tuzish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

3. Brajnstorming (miya hujumi)

Kasbiy muammolarni hal qilish uchun guruhlarda g‘oyalar erkin yig‘iladi (tanqidsiz). Keyin baholash va taqdimot. Kasb tanlashda “Kelajak kasblari” mavzusida qo‘llaniladi.

4. Keys-texnologiyalar

Real kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish: guruhda muammoni o‘rganish, alternativ yechimlarni izlash, muhokama va himoya. O‘qituvchi holatni yaratadi va baholaydi. Bu kasbiy qaror qabul qilish tajribasini beradi.

5. Kvest-texnologiyalar

“Kasbiy start” yoki “Kasb marafoni” kvestlari orqali o‘quvchilar virtual yoki real topshiriqlar bajarib, kasblar haqida ma’lumot to‘playdi va yakuniy mahsulot yaratadi.

O‘zbek ta’limida “Pinbord” (g‘oyalarni doskaga mixlash va saralash) va “Zakovatli zukko” kabi usullar kasbiy qiziqishni oshirishda qo‘llanilmoqda.

Interfaol metodlar o‘quvchilarning:

- Mustaqillik va mas’uliyatini oshiradi;
- Tanqidiy fikrlash, kommunikatsiya va jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantiradi;
- Kasbiy dunyoni chuqur o‘rganish va o‘z qobiliyatlarini solishtirish imkonini beradi;
- Motivatsiyani kuchaytirib, kasbiy o‘z-o‘zini aniqlashni tezlashtiradi.

MUHOKAMA

Biz olib tahlilda, hozirgi kungacha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interfaol usullar o‘quv samaradorligini 20-30% ga oshiradi va o‘quvchilarda ijobiy emotsional tajriba hosil qiladi. Bu metodlar maktab va qo‘shimcha ta’lim markazlarida kasbiy yo‘naltirish darslarida keng qo‘llanilishi mumkin. Tahlil natijalariga tayangan holda, ta’lim tizimida qo‘llash tavsiyalarini quyidagicha ishlab chiqdik:

- Darslarni 20-30% interfaol shaklda o‘tkazish;
- Yoshga moslashtirish: 1-4-sinflarda o‘yinlar, 5-9-sinflarda trening va keyslar, 10-11-sinflarda kvest va modellashtirish;
- Raqamli vositalar (virtual ekskursiyalar, onlayn kasbiy testlar) bilan birlashtirish;
- O‘qituvchilarni trening orqali tayyorlash;
- Natijalarni monitoring qilish (o‘quvchilarning kasbiy reja tuzishi, qiziqish darajasi).

XULOSA

Interfaol metodlar o‘quvchilarning kasbga bo‘lgan qiziqishlarini shakllantirishning eng samarali vositalaridan biri bo‘lib, ular nafaqat bilim beradi, balki shaxsiy va kasbiy rivojlanishni ta’minlaydi. Ta’lim tizimida ushbu metodlarni keng joriy etish orqali o‘quvchilarning kelajak kasbiga ongli yondashuvi va jamiyatga moslashuvini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI

1. Pesternikova O.S. va boshq. Применение интерактивных форм профориентационной работы со школьниками // CyberLeninka, 2023. (Empirik tadqiqot: interfaol shakllarning samaradorligi, eksperimental model).
2. Чурсинова О.В. Интерактивные методы в профориентационной работе // CyberLeninka, 2023.
3. Интерактивные методы и формы профориентационной работы. Методические рекомендации МБУ ДО ДЮЦ «Пилигрим». Самара, 2017.
4. Mahkamova D. O‘quvchilarni kasbga yo‘naltirishda qo‘llaniladigan integrativ metodlar // Interscience.uz.
5. Nazarova Guljamol Chingizovna va boshq. Professional ta’limda o‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish mexanizmlari va didaktik ta’minoti modeli // CyberLeninka, 2025.

6. Khurumova V. Online and computer-assisted career guidance: Are students open to it? // PMC, 2023.
7. Ernazarova G.O. Pedagogik mutaxassislar tayyorlashni aksiologik yondashuv asosida tashkil etishning ahamiyati/ Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari respublika ilmiy jurnali. *ISSN:* 2181-1342.1-son. 2025. 18-23 betlar.